

GURU TALOUS EKONOMI 2013

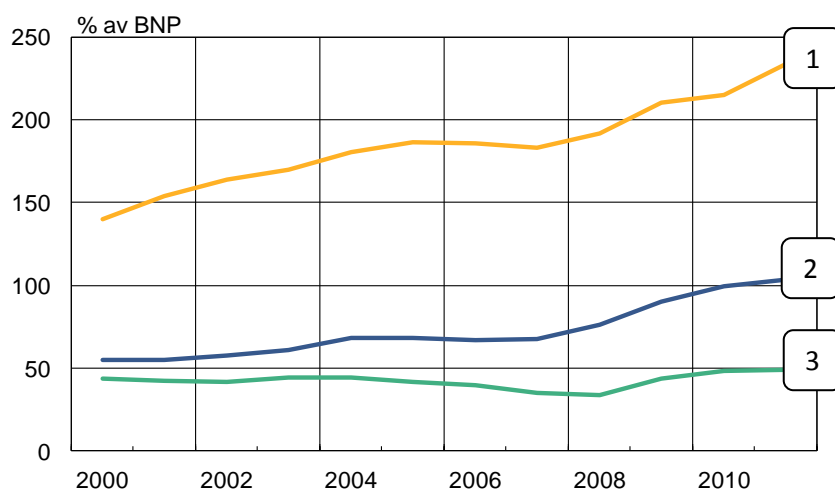
Ekonomiguru 2013, 16 januari 2013 kl. 9–11

1. Kombinera rätt (3 poäng)

a) Kombinera med ett streck land och offentlig skuld av BNP. (1 poäng)

USA	1
Japan	2
Finland	3

Offentlig skuld

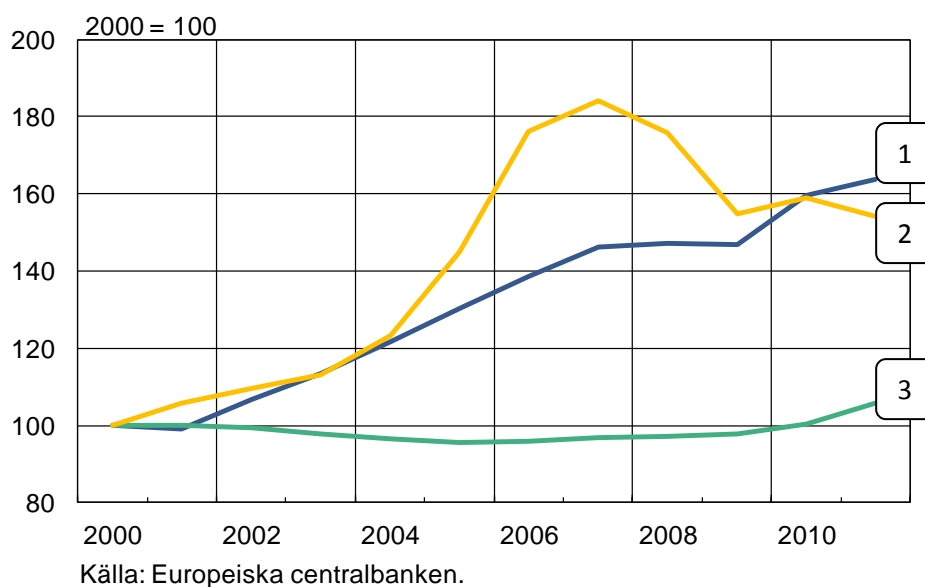


Källa: Europeiska kommissionen.

b) Kombinera land och utveckling av bostadspriserna (index där 2 000 = 100). (1 poäng)

Danmark	1
Finland	2
Tyskland	3

Bostadspriser



c) Kombinera med rätt procenttal. (Siffrorna är från oktober 2012.) (1 poäng)

1. Arbetslösheten i Finland 2,6 %
2. Genomsnittsräntan på utestående bostadslån i Finland 6,9 %
3. Inflationen, dvs. den årliga konsumentprisförändringen 1,75 %
4. Hushållens skuldsättningsgrad 117,8 %

Rätta svar:

Varje punkt med alla kombinationer rätt ger 1 poäng. Halva poäng ges inte. Max. 3 poäng.

- a) USA – 2
Japan – 1
Finland – 3

- b) Danmark – 2
Finland – 1
Tyskland – 3

- c) Arbetslösheten i Finland – 6,9 %
Genomsnittsräntan på utestående bostadslån i Finland – 1,75 %
Inflationen, dvs. den årliga konsumentprisförändringen – 2,6 %
Hushållens skuldsättningsgrad – 117,8 %

2. Ny pekplatta (3 poäng)

Du vill köpa en ny pekplatta som kostar 400 euro. Du har inga besparingar från förut utan tar en kredit hos butiken som säljer plattan. Årsräntan på krediten är 7,2 %. Expeditionsavgiften på lånet är 80 euro som läggs till kapitalet.

Du avtalar med butiken om att du betalar lånet i fyra jämna rater, så att du efter varje delbetalning endast behöver betala ränta på det återstående kapitalet. Faktureringsavgiften som tas ut per kvartal är 6 euro. Löptiden är ett år.

- a) Hur stor är den första delbetalningen? Observera att du får räntan per kvartal genom att dividera från årsräntan. (1 poäng)

- b) Hur mycket kommer pekplattan att kosta totalt? (1 poäng)

- c) Hur hög är den egentliga årsräntan? (1 poäng)

Modellsvar:

Varje helt rätt svar ger 1 poäng. För fulla poäng räcker det med att det slutliga svaret är rätt. Det är också möjligt att ge halva poäng för uppgifterna.

a) $480 \text{ €} * \frac{7,2 \%}{4 * 100} + \frac{480 \text{ €}}{4} + 6 \text{ €} = 134,64 \text{ €}$

- b) Du betalar totalt 21,60 euro i ränta (se tabellen). Totalpriset för pekplattan är:

$$480 \text{ €} + 21,60 \text{ €} + 4 * 6 \text{ €} = 525,60 \text{ €}$$

$$c) \left(\frac{525,60 \text{ €}}{400 \text{ €}} - 1 \right) * 100 \% = 31,4 \%$$

Sats	Utestående belopp	Ränta	Delbetalning	Belopp	Utestående efter delbetalning
1	480	8,640	120	128,64	360
2	360	6,480	120	126,48	240
3	240	4,320	120	124,32	120
4	120	2,160	120	122,16	0

3. Förklara följande termer i korthet (6 poäng)

1. Centraliserad löneuppgörelse
2. Lånetak
3. OPEC
4. Samhällsgarantin för unga
5. Utdelning (Dividend)
6. Uppstartföretag (Startupföretag)

Modellsvår:

Varje rätt svar ger 1 poäng. Det är också möjligt att ge halva poäng för uppgifterna. Som svar räcker t.ex. konkreta exempel som visar att personen har begripit vad det handlar om. Att bara skriva ut förkortningen ger inga poäng.

1. Centraliserad löneuppgörelse = Ett avtal mellan arbetsmarknadsorganisationerna (både arbetsgivar- och löntagarorganisationerna) om de allmänna arbetsvillkoren, såsom de ramar för lönehöjningarna som förbunden ska följa i kollektivavtalen.
2. Lånetak = Föreslaget maximibelopp för bostadslån som beviljas av banker. Bostadsköparen skulle kunna få lån för högst 80–90 procent av köpeskillingen för en bostad och resten skulle vara självfinansierad, med besparingar eller på något annat sätt.

3. OPEC, Organization of the Petroleum Exporting Countries = de oljeexporterande ländernas samarbetsorganisation. Dess uppgift är bland annat att förhandla med oljebolagen om produktion, exportpriser och framtida rättigheter.
4. Samhällsgarantin för unga/ungdomsgarantin = Syftet med garantin är att säkerställa att unga hittar en väg till utbildning och arbete och därigenom blir delaktiga i samhället. Avsikten är att tillförsäkra en utbildnings-, praktik-, rehabiliterings- eller arbetsverkstadsplats eller ett jobb för personer under 25 år och för nytexaminerade personer under 30 år. Garantin syftar till att främja att unga deltar i utbildning och kommer in på arbetsmarknaden, förhindra att ungas arbetslöshet drar ut på tiden och förhindra utslagning bland unga. (*Obs. Svaret behöver inte innehålla de exakta åldersgränserna.*)
5. Utdelning = Den andel av vinsten som ett bolag betalar till aktieägarna, med andra ord aktieägarens avkastning från investeringen i bolaget.
6. Uppstartföretag = Ett nyetablerat företag som siktar på snabb tillväxt och vill ta sig till marknaden med hjälp av en innovativ produkt eller tjänst. Företaget befinner sig i produktutvecklingsskede eller har nyligen lanserat sin första produkt.

4. Essä: Finlands konkurrenskraft (9 poäng)

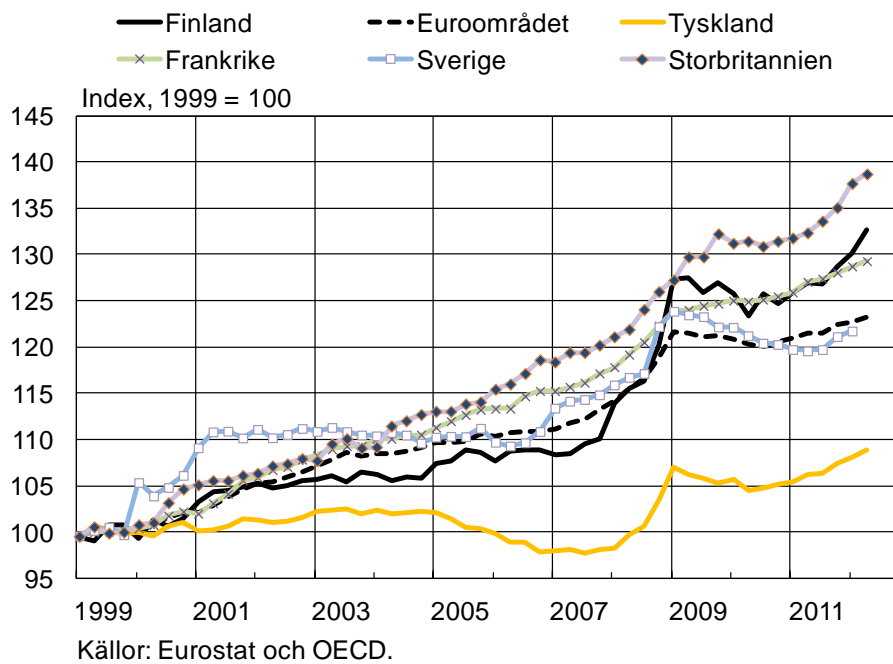
Bedöm utvecklingen av den finska exportindustrins konkurrenskraft sedan införandet av euron, stöd dig på de bifogade figurerna. Vilka faktorer har bidragit till utvecklingen av konkurrenskraften?

Enhetsarbetskostnaderna erhålls genom att ersättningarna per anställd divideras med arbetsproduktiviteten per anställd.

Bytesförhållandet är kvoten mellan exportpriser och importpriser.

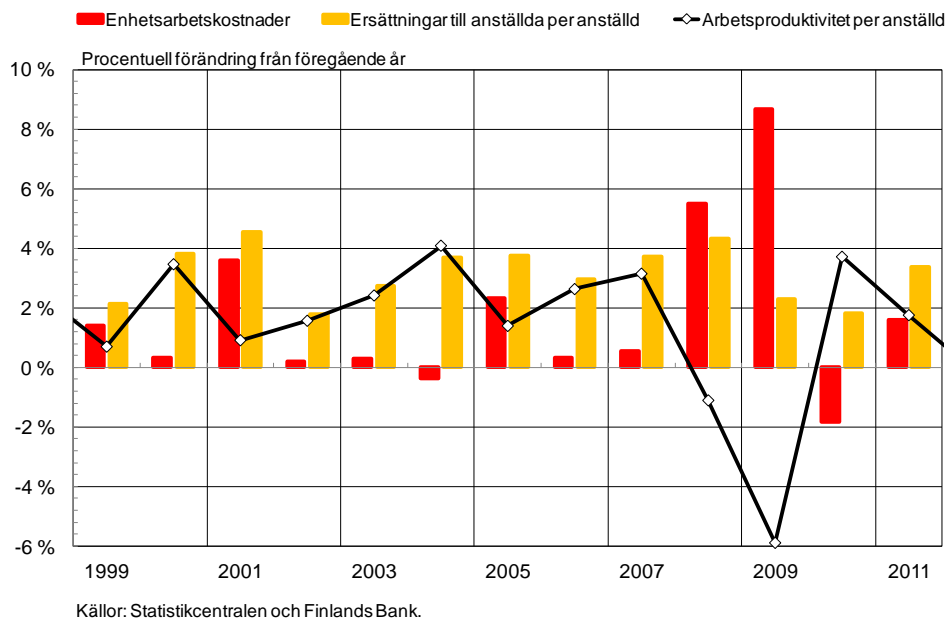
Figur 1

Enhetsarbetskostnader i vissa EU-länder



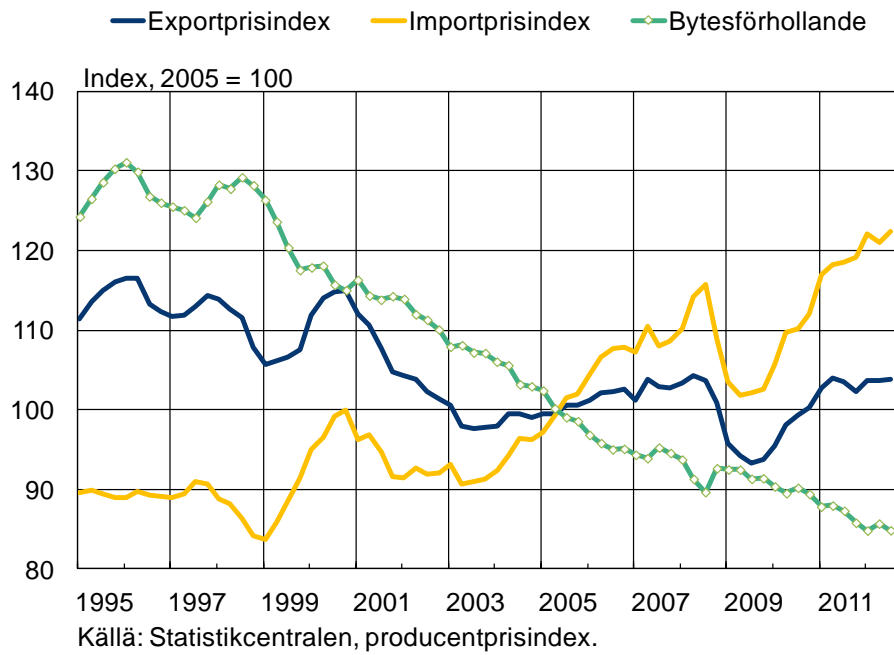
Figur 2

Enhetsarbetskostnader, ersättningar till anställda och arbetsproduktivet i Finland

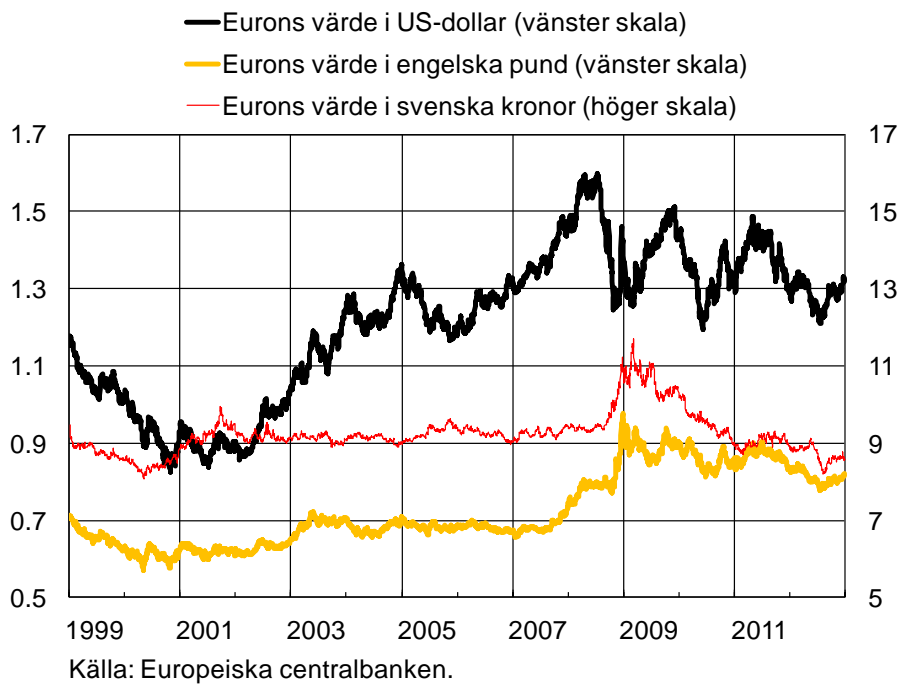


Figur 3

Finlands export- och importpriser och bytesförhållande



Figur 4



Modellsvår:

En ökning av enhetsarbetskostnaderna avspeglas som en ökning av exportindustrins produktionskostnader.

De två första figurerna visar utvecklingen av enhetsarbetskostnaderna. I den första figuren ställs utvecklingen av enhetsarbetskostnaderna i Finland i relation till utvecklingen i vissa EU-länder. Utifrån figur 2 borde eleven notera att lönehöjningar driver upp enhetsarbetskostnaderna medan ökning av produktiviteten har en dämpande effekt.

Före recessionen ökade enhetsarbetskostnaderna i Finland långsammare än inom euroområdet i genomsnitt (figur 1). Lönerna ökade med cirka 3 procent per år, men ökningen av enhetsarbetskostnaderna dämpades genom ökningen av produktiviteten som var i genomsnitt två procent per år 1999–2007 (figur 2). Den i jämförelse med konkurrentländerna långsammare ökningen av enhetsarbetskostnaderna bidrog till den finska exportindustrins konkurrenskraft.

Strax före recessionen genomfördes stora lönehöjningar på över 4 procent i Finland samtidigt som produktiviteten minskade (figur 2). Enhetsarbetskostnaderna ökade i Finland betydligt snabbare än i jämförelseländerna inom EU och den finska exportindustrin förlorade i konkurrenskraft. (figur 1)

År 2010 minskade enhetsarbetskostnaderna, men 2011 ökade de med nästan 2 procent per år. Efter recessionen har enhetsarbetskostnaderna ökat snabbare i Finland än inom euroområdet i genomsnitt (figur 1). Ökningen av enhetsarbetskostnaderna 2011 härrörde från de stora lönehöjningarna (figur 2).

Den snabba ökningen av enhetsarbetskostnaderna har med andra ord gjort att den finska exportindustrin har förlorat i konkurrenskraft under och efter recessionen. Av länderna i figur 1 är Sverige och Tyskland exportindustrins viktigaste konkurrenter. Jämfört med dem har enhetsarbetskostnaderna ökat synnerligen snabbt i Finland.

(Momentet ger 4 poäng om svaret innehåller (i) en redogörelse för hur enhetsarbetskostnaderna påverkar kostnaderna för exportindustrin, (ii) en korrekt beskrivning av hur produktiviteten och lönerna påverkar enhetsarbetskostnaderna, (iii) en jämförelse av utvecklingen av enhetsarbetskostnaderna i Finland, jämförelseländerna och euroområdet, och (iv) en beskrivning av utvecklingen av enhetsarbetskostnaderna före och efter recessionen.

Obs! På sistone har det också diskuterats att ökningen av enhetsarbetskostnaderna höjer produktionskostnaderna inom industrin även indirekt, främst i form av kostnader för mellanprodukter. Det betyder att när enhetsarbetspriserna ökar i Finland, ökar bland annat transportkostnaderna också, vilket höjer industrins totala kostnader ytterligare. Om eleven har följt med sin tid och påpekar detta, kan det belönas med en poäng, om svaret i övrigt inte har fått fulla poäng.)

Utöver de inhemska kostnaderna beror industrins konkurrenskraft också på prisutvecklingen utomlands (figur 3). Enligt exportprisindex har exportpriserna sjunkit stadigt hela 2000-talet, vilket har försämrat konkurrenskraften. Minskningen i exportpriserna beror i viss mån av kvalitetsjustering av exportprisindexet. Med det avses att elektronikindustrin (t.ex. Nokia) har tillverkat och sålt allt mer högvärdiga produkter utan att kvalitetshöjningen avspeglats i priserna, vilket har lett till att de redovisade exportpriserna sjunkit. Priserna för papper och massa har också sjunkit under den aktuella perioden.

Samtidigt har priserna på importerade varor, framför allt olja och annan energi, ökat stadigt, vilket har höjt kostnaderna för exportindustrin.

Försämringen av bytesrelationen har med andra ord försämrat exportindustrins konkurrenskraft.

(Momentet ger 2 poäng om svaret innehåller (i) en korrekt beskrivning av både export- och importprisernas inverkan på industrins konkurrenskraft och (ii) ett exempel som beskriver utvecklingen av export- och importpriserna.)

Växelkursens inverkan på industrins konkurrenskraft är inte entydig och den finska exportindustrin är inte lika sårbar inför kursfluktuationer som förr (figur 4). Eurons växelkurs sjönk i början av 2000-talet, men under största delen av 2000-talet har kursen förstärkts.

Genom en starkare euro blir finländska exportvaror dyrare utanför euroområdet. Dessutom ger exporten av varor vars priser fastställts i utländsk valuta mindre euro i gengäld och därmed har företaget mindre pengar att betala löner och andra inhemska kostnader med. Detta försvagar exportindustrins konkurrenskraft.

I och med en starkare valuta har importerade varor å andra sidan blivit billigare i euro. Detta har kompenserat en del av merkostnaderna som orsakats till exempel av prisökningen på olja och andra råvaror. Den starka euron har också bidragit till lägre importpriser för konsumtionsvaror, vilket hjälpt till att hålla inflationen under kontroll. En låg inflation gör att det ställs mindre krav på lönehöjningar. Med beaktande av de ovan nämnda faktorerna dämpas effekterna av en starkare växelkurs på konkurrenskraften.

I vilken grad fluktuationerna i växelkursen inverkar på konkurrenskraften beror också på vilken valuta företaget använder för att prissätta sina produkter. Allt fler företag använder sig av euron som prissättningsvaluta, och då känns effekterna av eurons kursväxlingar endast i importpriserna.

(Momentet ger 3 poäng om svaret innehåller (i) en korrekt beskrivning av växelkursutvecklingen utifrån figuren så att både (ii) de negativa effekterna på konkurrenskraften av en starkare växelkurs och (iii) de dämpande effekterna i form av billigare importvaror har beaktats.)

Det är också möjligt att ge halva poäng för uppgifterna.

Svaret poängsätts som en helhet, med andra ord kan små brister i till exempel mängden fakta uppvägas genom förtjänstfull diskussion av andra frågor eller en exceptionellt klar och tydlig disposition av helheten och god hantering av språk och begrepp.